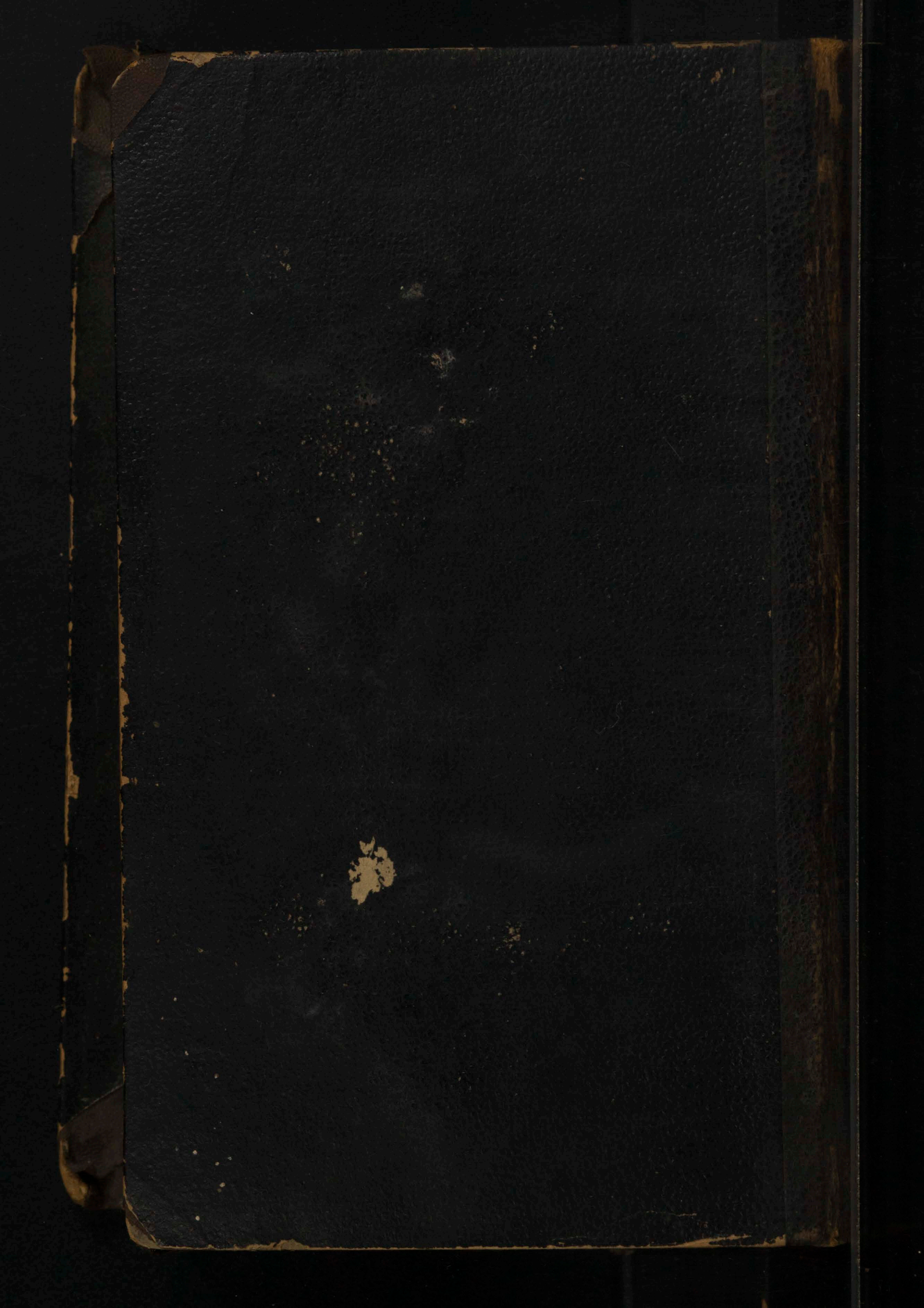
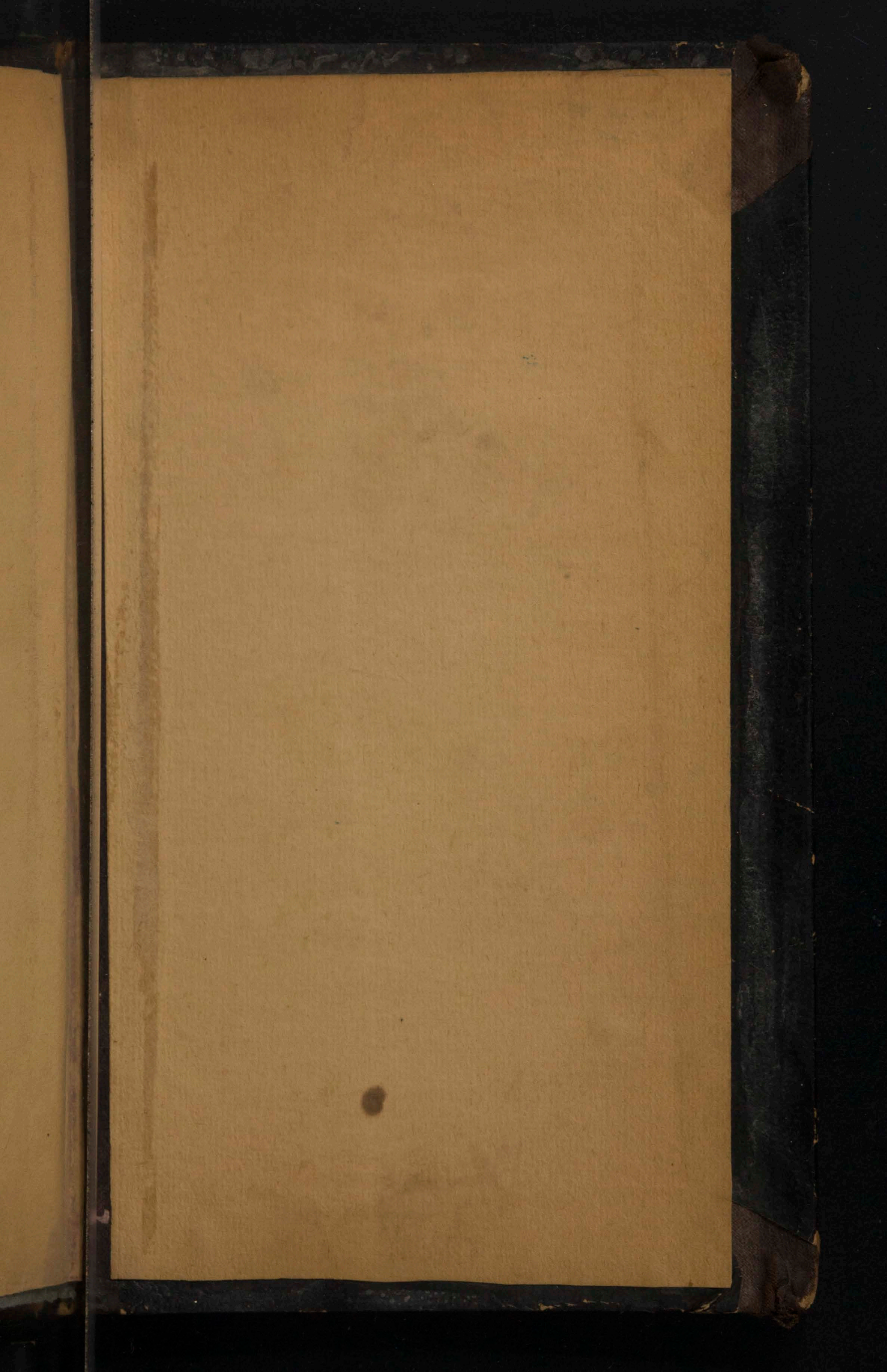
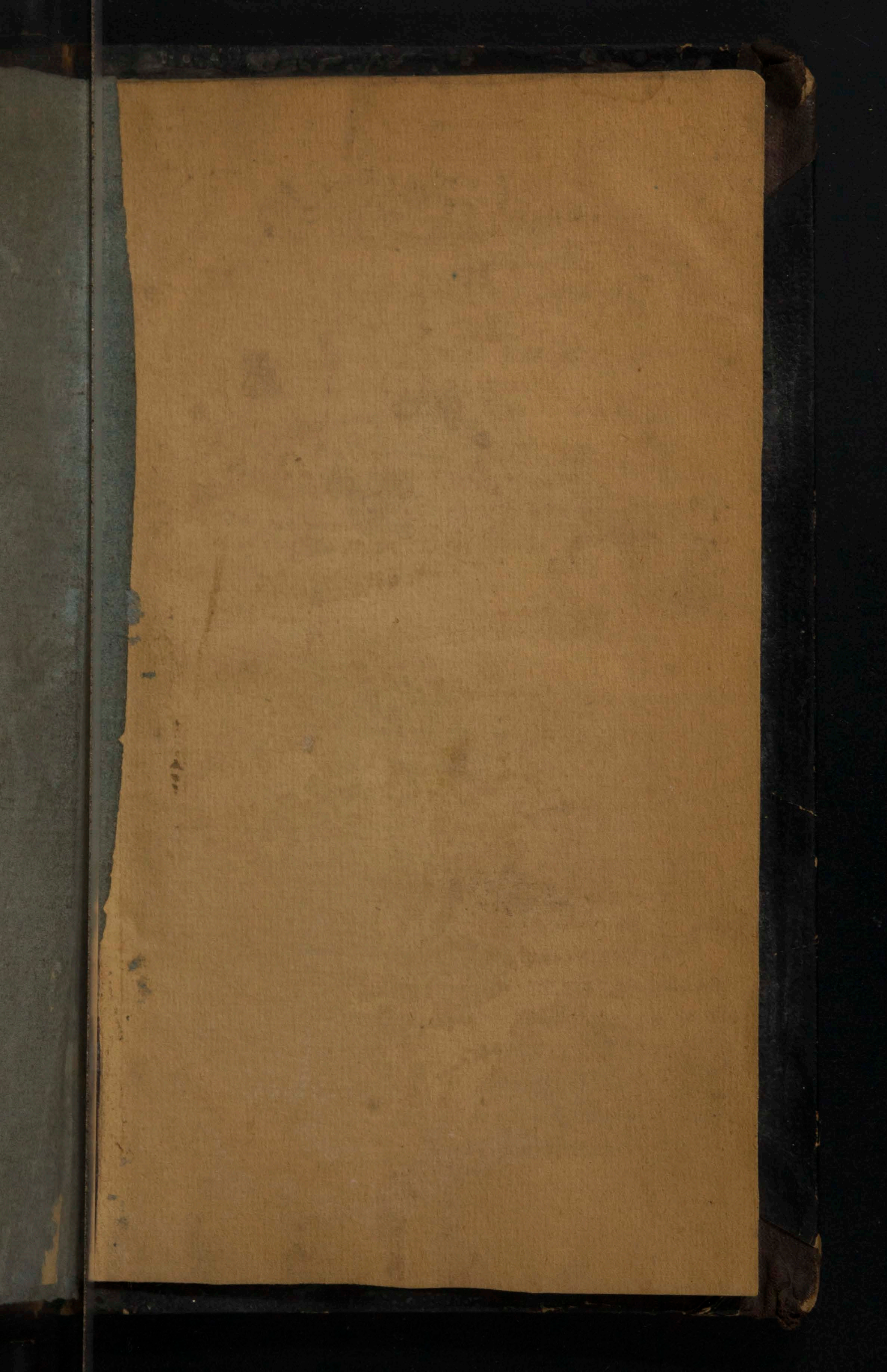
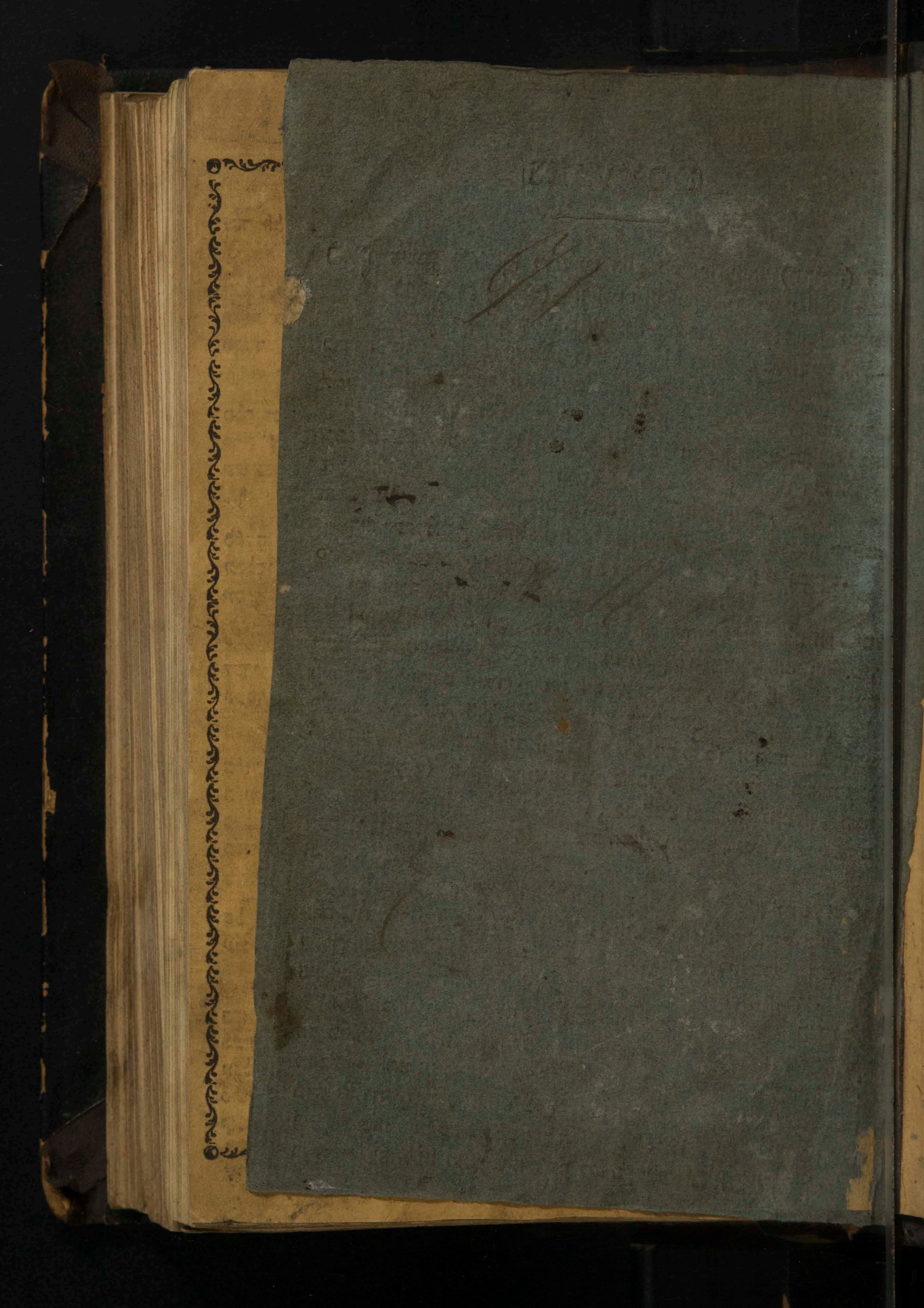

נאכריכט

פאן דיזעם **מאסף** ערשיינט אללע פירטעל יאהר (**תקופה**) איין **מחברת** (העפט), וועלכעס אבוועקסעלנד זעקס אונד זיבען באגען ענטהעלט. פיהר **מחברות** אאכען איינען **כרך** (באנד) אויס. יעדעם **כרך** וירד דער הויפט־טיטעל, דאס איננהאלטס־פערציכניס דעס גאנצען באנדעס, אונד **שמות החתומים** בייא געפיגט.

דער פרייס דעס גאנצען יאהרגאנגס איזט, פיר דיא אבאננענטען, דרייא טהאלער פרייסיש קוראנט, וואפאן איינע העלפטע מיט 1 טהאלער 12 גראשען בייא אבליפֿרונג דעס ערסטען, אונד דיא אנדרע העלפטע בייא דער דעס דריטטען העפטס בעצאהלט וירד.

דיא אבאננענטען ערהאלטען איהרע עקסעמפלארע אויף פיינעם פאסט־פאפיר פארטא־פרייא נאך אונזערן בענאכבארטען שטעדטען צו געשיקט.

עס ווערדען אויך איינצעלנע העפטע פערקויפט.

ליטטעראַרישע בייטרעגע, זאוואהל אין העברעאישער אלס אין דייט־שער אונד אנדערן שפראכען ווערדען אונס ווילקאממען זיין, אונד זאללען נאך ווירדע האנארירט ווערדען. זיא מיססען זיך אבער, דעם צוועק אונזרעס בלאטטעס געמעס, אויף פאלגענדע געגענשטענדע בשרענקען: 1) בעלל־לעטריען, אויסארבייטען אונד איבערזעטצונגען, 2) וויססענשאפטליכע אויפזעטצע, 3) ערקלערונגען דער **כתבי קדש** נעבסט בעמערקונג איבער דיא העברעאישע שפראכע, 4) געשיכטע אונזרער נאציאן, אונד איהרער גראססען מענער, 5) רעצענזיאנען, אנקינדיגונגען נייער **ספרים** א. ד. ג.

שטרייטשריפטען אבער, אונד אללעס וואס ווידער דיא רעליגיאן איזט, אדער וואס מיט דער פאליטיק דער צייט אין מינדעסטע בעריהרונג קאממט, ווערדען אונבענוטצט בלייבען. דיזע בייטרעגע, זאו וויא דיא בריפע דער זיך מעלדענדען קאממיסיאנערע מיססען פאסטפרייא איינגעשיקט ווערדען.

מאן אבאנירט אין **אמסטערדאם** ביים העררן **מאזעס לעהמאנס**, אין **ברעסלויא** בייא **ה' דוד בענני**, אין **קאססעל** ביים העררן קאנסיס־טאריאל־ראהט **הייבעמאן**, אין **פראג** ביים **ה' אפרים וועהלי**, אין **פאזען** ביים **ה' דוד קארא**, אין **פ"פ אם מאיין** ביים **ה' גייזענהיימער**, אין **בערלין** בייא דעם טאבאקס־פאבריקאנטען העררן **פערנבאך**, אין **האמבורג** בייא **ה' חיים ראהלעס** אונד בייא דעם רעדאקטער **שלום הכהן**.

המאסף

הוא

קבוצת אמרי בינה · כוללים שירים ומליצות עבריות ·
מכתבי חכמות וידיעות · באורי כתבי קדש · תולדת
עמנו בית ישראל · ויתר דברי תועלת והדושים ·

אשר נקבצו

והובאו למחברת בכל תקופה מארבע תקופות השנה

על ידי

חברת אוהבי לשון עברית

שנת ה׳תק״סט · תקופה ראשונה

ברלין

בדפוס חברת חנוך נערים

תוכן המחברת

Deutsche Zugabe.

המאסף

לשנת ה׳ תק״סט

תקופה ראשונה

שִׂפְתֵי עַמִּים ! אַל לִיקְהַת אֵם תְּבוּנָה ,
אַל תֹּאמַרְנָה לִי קָרוֹב יוֹם מוֹתִי ;
אַל עוֹד מָרָה כִּי נָעֳמִי לִי קְרֶאנָה ,
כִּי עֶדְנָה הָיְתָה לִי אַחֲרֵי בְלוֹתִי .

שפה עברית

דבר אל הקורא

הגד הגדנו לך, קורא אהוב! בבשורה אשר שלחנו לפנינו, מה ראינו על ככה ומה הגיע אלינו, להוסיף ולחדש עוד מלאכת המאסף, אשר מחברת הראשונה פה לנוכח עיניך, ומה תכלית דבר ימלא בה · והנה לא רמתנו תקותנו, ותנואנו תוחלתנו, כי כאשר דמינו כן קם ויהי, באשר רבים וכן שלמים מאחינו בית ישראל היקרים מלאו רצון בבשורתנו, וכשר הדבר בעיניהם · ומאהבת המדע והטוב אשר בקרב לבם תנוח, ולמען הגביה למעלה יקר תפארת לשוננו הקדושה, פליטת מחמדינו מימי קדם, קימו וקבלו עליהם בחתימת נכבדי שמותם לקחת מכתבינו במחיר מדי תקופה בתקופה · היטיבה ה׳ לטובים ולישרים בלבותם, ויהיו מכירינו ברוכים! כי על ידם יש יכולת לנו להוציא מחשבתנו מכח אל המעשה עוד טרם קוניהו, ואם הראשית מצער, האחרית תשגא מאד בעז״ה ·

והנה אף כי מגמת פנינו בהוצאת מכתבי המאסף אך טוב ליראי אלהים ולברי לבב, ולתפארת לשון העברית הנחמדה, ודבר עלב ונפתל לא ישמע בהם ח״ל, בכל זאת לא חדלנו מלשאול תהלה את פי גדולי עמנו, ולדלות פלג ממי תבונות לב הראשונים ליראי ה׳ ולחושבי שמו, והמה הסכימו אתנו ורצו את מעשינו, מהם פה אל פה, ומהם ע״י מכתבי אצבעותיהם, כאשר תחזינה עיני כל באגרות אשר נעתיק בפנים המאסף (לחודש מרחשון שנה הזאת) · ואל תפלא בעיניך הקורא, כי עזבנו שם מאספים חדשים אשר בו כנינו את מכתבינו בבשורה ההולכת לפנינו, להמיר אותו בשם המאסף, הן עשינו זאת בעבור כי התאחדו אתנו איזה חכמים ידועים מבעלי המאספים הראשונים, והראו לנו אות לטובה להעשיר מחברותינו במכתביהם היקרים, אשר נועם שיחתם אתה ידעת מאז, לכן לכבודם החזקנו בשם אשר קראו המה לאסיפת מכתביהם הראשונים למחברות; ואחרי זאת ימשך שם המאסף על הספר אשר בו האספה,

ולא על בעלי אספות · ודי בזה , ואין שוה להאריך בקריאת שם עלם פרטי · —

אמנם טרם קחל קרוא מכתבינו עוד לנו מלין לחוך , ידידנו הקורא ! ולהודיעך הדרך אשר בחרנו בברירת הענינים · הן באזנינו שמענו אף בחן לבבנו כי רבות המחשבות בלב אישי אמונינו היקרים , גם אהבתם גם תכליתם זו מזו נפרדות · אלה בגלגלי השיר ונעימות קול המליצה יתענג לבבם , ולמתק שפה העברית יתאוו תאוה ; אלה לשמוע חכמות וידיעות תכסף נפשותם , ולרות למאונם בדעות ומזמות חשבו , ואלה בדברי קלי הבנה יתפוצו , ואך בספורי קורות חדושים ותולדות ישתעשעו · והנה אם נאות אך לאחד מאלה הלא נאשמה לאחרים ונהי כנושאי פנים · אולם עלינו לעשות כרצון איש ואיש אשר מלא רוחו להחזיק ידינו לבצע מחשבתנו לתכלית הנרצה : לכן זאת עשינו , גם מזה ומזה לא הנחנו ידינו , ובחרנו ואספנו מכל הענינים האלה היותר נבחר , והיותר נאה לדברה על אופן מלין הבאן · ובקשנו פני כל אוהב למינהו , לבחור וללקט במכתבינו כפי אות נפשו , ולא יהי' לו הדבר למותר אשר לא נמלץ לחכו , אכן נמלץ לחיך אחר · ובזה ימלאנו ידי כולם · ויען כי שמנו לנו למטרה להיות לתועלת ג"כ להמון אינם מלומדים , לכן נביא לפעמים דברים אשר המה הכרחים לידיעתם אף אם נודעים הם לרוב קוראינו , כמו מגלת יהודית , אשר כמעט כלם יודעים אותה בשם וע"ד כלל , אך נחסרה ידיעת פרטיה לרבים · ובהיות כי ידיעתה לתועלת להם , העתקנוה · ועל אלה ודומיהם נלפה מאנשי בינה ושכל שישאו פנינו לדבר הזה , ולא יהי' להם המותר למחסור ·

גם הוספנו למחברת הראשונה הזאת איזה מכתבים בלשון אשכנזי , וכן מחשבתנו לעשות בכל מחברות הבאות , למען ימלא גם המה דברי חפץ אשר לא ידעו ולא יבינו לשון עברית · ובזה נשתחוה לך אפים , ונברכנוך בשם ה' ·

דברי המאספים ·

ה מ א ס ף

חודש תשרי ה'תק"סט

א

שירים ומליצות

מנחת אזכרה

לכבוד רוח אפינו נפש עדינה , ה"ה נשמת
החכם התורני השלם , המליץ הגדול והמפואר ,
המנוח מהו' נפתלי הירץ וויזל זצ"ל ׃

מִתְלוֹנֶנֶת בְּצֵל שַׁדַּי בְּסֵתֶר אֱלֹהַּ

בֵּין צִבְאוֹת אֵלִים בֵּין שַׂרְפֵי גָבֹהַּ

נֶפֶשׁ נַפְתָּלִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר חַיִּים ׃

קוֹל מִשֶּׁפֶל בָּא עָדֶיךָ יְשַׁוֵּעַ

הֵן מֵאַדְמַת עָפָר רוּחַ נוֹסֵעַ

תּוֹלַעַת אָדָם תָּעוּף לָךְ הַשָּׁמַיִם ·

על

עַל עַפְרוֹת תֵּבֵל עוֹרֵךְ מִתְהַלְּכָה
מִשֶּׁמֶשׁ חַיַּיִךְ עַד לֹא חָשְׁכָה
רָאִינוּ אוֹר וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵינוּ
עַד לְכַנְּפוֹת אֶרֶץ זִמְרָתֵךְ נִשְׁמַעַת
אִמְרֵי שֶׁפֶר נָתַתְּ בְּחָכְמָה וָדַעַת
קִנְאַת סוֹפְרִים עוֹרַרְתְּ נָטַעַתְּ בְּלִבֵּנוּ ׃

בְּאֵשׁ דַּת מֹשֶׁה מִסִּינַי לוֹ נִתֶּנֶת
בְּתַעֲצוּמוֹת דָּבַקְתְּ וַתְּהִי לָךְ סֹכֶנֶת
לִבֵּךְ וּמַעְיָנַיִךְ אַךְ לָהּ כָּמֵהוּ
תּוֹרַת כֹּהֲנִים שַׂמְתְּ לְמַטְּרַת חֲקִירוֹתָיִךְ
נִפְלָאוֹת בָּהּ עָשִׂית בְּשֵׂכֶל מִלָּיִךְ
רָאוּ חֲכָמִים וְשָׂמְחוּ נְבוֹנִים וְתָמָהוּ ׃

בְּגַנֵּךְ גַּן נָעוּל פָּתַחַתְּ לָנוּ שַׁעַר
וּבְיַיִן לְבָנוֹן רִפַּדְתְּ לֵב שָׂב וָנַעַר
שִׁירַיִךְ תִּפְאַרְתֵּךְ שָׁמַעְנוּ כִּי נָעֵמוּ
גַּם מִשְּׁאָר סְפָרַיִךְ כָּל לֵב יִתָּפֵשׂ
מוּסָרֵךְ שִׁקּוּי לָנוּ מַרְפֵּא לַנָּפֶשׁ
אִמְרוֹתַיִךְ צְרוּפוֹת בִּמְאֹד שָׁלֵמוּ ׃

עִבְרִית שְׂפַת יָהּ · בִּכְלִיל קֹדֶשׁ נִכְתֶּרֶת
נִכְבָּדוֹת בָּהּ מִפִּי שַׁדַּי נִדְבֶּרֶת
בָּהּ חָזוּ נְבִיאִים בָּהּ מְשׁוֹרְרִים פָּרְטוּ
אַף הִיא שָׁבָה אָחוֹר בִּנְפוֹל עַמֶּיהָ
חֻלְּלָה תִפְאַרְתָּהּ שָׁבְתוּ נְגִינוֹתֶיהָ
אֲהָהּ ! נִיבָהּ נִבְזֶה מְשַׁחֲרֶיהָ יִמְעָטוּ ׃

עַד שַׁקַּמְתְּ נַפְתָּלִי ! בְּמֶתֶק שְׂפָתַיִם
מֵעוֹז רוּחֵךְ נָפַחְתְּ בָּהּ רוּחַ חַיִּים
דָּכְיָהּ נִשֵּׂאת הָיִית לָהּ מָגֵן וָסֵתֶר
תָּפַשְׂתְּ עֵט סוֹפֵר בִּמְלִיצָתֵךְ שִׂמַּחַתְּ
הִשְׁמַעַתְּ קוֹל כִּנּוֹר בִּנְגִינָתֵךְ נִצַּחַתְּ
יוֹדְעֵי חֵן הִלְּלוּךְ וְשָׂמוּ לְרֹאשֵׁךְ כֶּתֶר ׃

גַּם נַחְנוּ בְּעִקְּבוֹתַיִךְ דְּרוֹךְ חָמַדְנוּ
וּמִמַּעְיְנֵי חָכְמָה לִשְׁאוֹב נוֹעַדְנוּ
לַגְבִּיהַּ לְשׁוֹן קֶדֶם לְהָרִים שְׂפַת עֵבֶר
אַךְ הֲכָמוֹךְ יִדְאוּ קִצְרֵי כְּנָפַיִם ׃
מִי יַאֲצִיל לָנוּ מֵרוּחֵךְ פִּי שְׁנַיִם
וּכְאֶבְרָתֵךְ מִי יִתֵּן לָנוּ אֵבֶר ׃

נֶפֶשׁ בְּרָכָה ׃ הֵן מֵאָז דֻּשַּׁן דִּשַּׁנְתְּ
לְכָל דּוֹפְקֵי דְלָתַיִךְ מַדָּעֵךְ שָׁנַנְתְּ
אִצְלִי וּפְחִי בָנוּ רוּחַ שִׁירָיִךְ
מִשֶּׁבֶת גָּבְהֵךְ עָלֵינוּ הוֹפִיעִי
וּמֵהֵן שְׂפָתַיִךְ לָנוּ הַשְׁפִּיעִי
וְנָשִׁירָה וּנְזַמְּרָה בִּגְבוּרוֹתָיִךְ ׃

תקות השנה

לשנת תקסט

בתועה במדבר ישימון, כמו נבוך בסבכי היער, כי יכסהו צללי כסף, ויבעתהו בלהות אישון ליל, יחרד מגדודי שודדים, ממלתעות חיתו טרף, תסמר סערת בשרו ובקרבו דופק לבו מקול עלה כי יהדפנו הרוח, וחתחתים לו מרעש כנפי ינשוף, ומיללת אנחות עורבים, כמה לבו ובשרו אף תכמה ותערוג נפשו לראות בעפעפי שחר, ובצפיתו יקו לאור יומם למען סור הפחד והפחת: כן מיחלות אליך עיני אפי רבבות מצוקים, איך שנה החדשה! ולקראת בואך אלי גיל ישמחו. — אהה! כמה יארך לנו ליל צרה ומבוכה, שלח חשך ויחשך, אפל ולא נגה לנו, סעפים בלהונו וחזיונות, לשוא לפינו לבקר ואין, קוינו לאור ואיו? זה עשרים וארבע מונים התחדש הספר, החל וכלה תקופותיו, ועוד לא נבקע לנו השחר, עודנה בוששה שמש מרפא מבוא לחבוש מכאובנו לרפאות מחץ מכתנו; הה! היתה בנו יד אלוה,

וקבע

ותגע עד נפש! — מהרי נא, מהרי ואל תתמהמהי שנה הבאה!
מהרי והביאי בכנפיך צרי ותרופה לנגעינו, מיד אביר
האבירים, מוחץ ומרפא, אשר בידו העוז והתעצומות להרים
ולהשפיל, — אשר נפשו אותה ויעש במרומי שחקים ובשפל
תבל ארצה; למען יורחצו פצעינו מדם, למען סור הנגע
והקלון, השאת והשבר; לבל תמוס ותכל לאפס תקותנו. —
חושי עתידות לנו, עתידות! את תקות אנוש בצרה! חושי
שנסי מתניך לבא, לתת הפוגות לעינים נגרות, לנחם
לבות נדכאים, שבכי ותאמרי הם לנאקות מרירי לב הנאמנים.
נחמי נחמי עם יאהב יכבד אדוני ארצו אשר כלו עיניהם מיחל
לקראת בואו, ולחזות בנועם פניו נפשם תשתוחח. — מהרי
שנה החדשה והשיבי לבני ברעגנגען את תפארת הוד אביהם,
כי צדיק וישר הוא, עמו יאהבהו, ודורו יגיד צדקתו,
הביאיהו לנו, למען ישקט שאנן בחיק רבבות אמונים אשר
סביב סביב לו, המשתחוים להדום כסאו, ואליו יכנעו; למען
תנום הדאגה מרום לבבו, וישכח מרורות זה שנתים, וישמח
בנסיון לבו, כי נסה אף עמד צדיק ואהוב, גם בזרם שטף
מים הזדונים אשר שטפו עברו עליו —; הביאיהו לנו ולימינו
הוד רעיתו סגולתו, כלילת חן והדרת יופי וצדק, עטרת
עמיה ותפארת מלכות; ובחברת רום יונקותיו, נטעי שעשועיו,
אשר הבאים עוד תארכנה פארותיהם, ייפו בגדלם, והיו
לעלי רענן, ובצלם יחסו גוים. בואי נא, בואי השנה!
ויקרא שנת רצון שמך, והיה בך ששון תחת אבל, מעטה
תהלה תחת רוח כהה, ויבנו בך חרבת עולם, ושוממות
דור יקוממו, ותמחה הדמעה מעל כל פנים. וירום גם קרן
עם יעקב, ולא יהיה עוד תנוסה בעמים, ולשמצה בקמיהם,
ושלמו ימי אבלו ומרודו, וראו גוים צדקתו, ויכירו כשרון
ארחותיו, ואל יאמרו אויבים בלענוהו הורדנוהו, וידעו
כל עמי הארץ כי ה' אלהיהם מעוזם בעת צרה, עוזרם
ומגינם הוא.

הבציר

עָבַר קַיִץ עִתּוֹתֵי חֹמֶר כָּלוּ –
עָבִים יִסְעוּ יִתְקַדְּרוּ פְּנֵי שָׁמַיִם ,
עָלִים נוֹבְלוֹת דֶּשֶׁא וְחָצִיר יְמוֹלָלוּ
שָׁבַת קוֹצֵר מְעַמֵּר חוֹבֵק יָדָיִם ׃

מַה תֶּחֱזוּ בַגַּנִּים ? אֵין שׁוֹשָׁן וּפֶרַח ,
וּבְעִמְקֵי שָׁרוֹן תִּבּוֹל הַחֲבַצֶּלֶת ;
הֵן יַשֵּׁב הָרוּחַ וּמוֹלִיד קֶרַח
צִפֳּרִים יִדְּמוּ וּדְרוֹר בַּקֵּן נֹפֶלֶת ׃

עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה הֲכִי נֵצֵא לָשׂוּחַ ?
הֵן הַדּוּדָאִים לֹא יִתְּנוּ עוֹד רֵיחַ ,
וְנַחַל מִשְׁבִּיבֵי שֶׁמֶשׁ לֹא זָרוּחַ
וּבַתְּלָמִים אֵין עוֹד זֶרַע צוֹמֵחַ ׃

לְכוּ נָא לַכְּרָמִים לִרְאוֹת גַּפְנֵי יַיִן
וּבְיָפֶה אֶשְׁכְּלוֹתָם תִּתְאָו נַפְשֵׁנוּ
אֶל חֶדְוַת הַבּוֹצֵר נָשִׂימָה עַיִן
בֵּין דּוֹרְכֵי גַת הֵידָד תִּשְׁמַע אָזְנֵנוּ ׃

מזרם

מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר אַחַי ! נִשָּׁמֵר

בֹּאוּ נָא וְנֶחֱסֶה בֵּין קִירוֹת הַבַּיִת

שָׁם מִדַּם עֵנָב יַחַד נִשְׁתֶּה חָמֶר

וְנַצְהִילָה פָּנֵינוּ מִפְּרִי הַזָּיִת

לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה בְּסֵתֶר הָאֹהֶל

מִנִּפְלְאוֹת צוּר מֵעֻזּוֹ טוֹבוֹת אֱלֹהֵינוּ

מִיֵּשַׁע יְמִינוֹ מִגְּבוּרוֹת כָּל פֹּעַל

תּוֹדָה וְזִמְרָה תַּבַּעְנָה שִׂפְתוֹתֵינוּ ׃

ש — ם — ן

ב

עניני חכמות וידיעות

(אמרו המאספים : שלשה ספרים נמסרים לנו בכתיבת יד מאת מחבריהם החכמים, להעתיקם אחת אחת בחבורי המאסף :

האחד הוא חלק שני מספר ראשית למודים, הכולל חכמת הטבע (פיזיק) עד חלק תכונת המים (הידרויליק) מאת החכם היקר והנאהב כ"ה ברוך לינדא ש"י, אשר כבר יצא שמו וטבעו בעמו לכבוד ולתפארת ע"י חבור חלק הראשון מספר ראשית למודים, וע"י שאר מכתבי חכמותיו הנמצאים לרוב בחבורי המאסף הקדם ובשאר מקומות, וכל דבריו מלאים נועם ומפיקים רצון הן בסדר

הענינים

הענינים וחן במתק ונחות שפתיו , כי ברר מללו · וכה אמר
לנו החכם המחבר : „הספר הזה גנוז הוא אתי מימי קדם ,
עת התעסקתי בחכמה ובהרחבת לשון עברית ; ולא באתי כ״א
עד חלק תכונת המים , כי עצרוני טרדות הזמן מלהוסיף
במלאכה הזאת · ואני ידעתי כי מעת היא נולדו כמה
התחדשות בחכמת הטבע ובסדר למודיה (אעטהאדע) , אך
יען כי לא כתבתי כ״א ראשית למודיה , והמה כללים חוקים
ואמתים הקיימים בכל עת וזמן , וגם מגמת פני לא הי׳ כ״א
לתועלת המתחילים אשר לא יבינו שפה אחרת , לכן הניחוה
כמות שהיא , ואם ירצה הקורא המתחיל לבוא עד מעמקי
החכמה , הלא כל הדרכים לפניו , ויחפשוה בספרים
אחרים , ושמה ירוה די למאונו · “

השני הוא העתקת ס׳ מועדי שחר לרמב״מן מלשון אשכנזי
ללשוננו , כולל הראיות על מציאת הבורא יתעלה ב״ה ,
מאת המעתיק פלוני אלמוני , אשר לא רצה לגלות שמו ·
ומספר הזה נעתיק במחברת הזאת פרק החמישי ממנו לדוגמא ,
כפי רצון המעתיק (באגרת אשר כתב לאחד מחברינו ,
ותמצאה במאסף לחודש חשון שנה הזאת) ·

השלישי הוא ספר התפעלות בגוף אדם בריא (פהיזיא=
לאגיע) מאת הבחור המשכיל והמושלם כ״ה צבי
הירש נוימאן סי׳ , אשר עוסק לע״ע בלמוד חכמת הרפואה
פה ברלין ; ולא הובל לנו מהמחבר כ״א חלק קטן ממנו ,
והתנצלותו תראה בפתיחת ספרו הנעתקה במחברת הזאת) ·

ראשית למודים
חלק שני
כולל חכמת הטבע (פיזיק)

פרק ראשון
מאיכות הגשמים בכלל

§ 1

כל הגשמיים הנמצאים בתבל לא נוכל לציירם בחושינו בלתי לצייר לנו מהם **השגת ההתפשטות** (דען בעגריף דער אויסדעהנונג) · וההתפשטות הזו היא אשר תגביל את הגוף בכל צדדיו ותתן לו תמונה מיוחדת (איינע אייגנע פארם) · אבל לפי שאפשר לנו לצייר בחושינו איזה התפשטות מוגבלת בלתי היותה דבר גשמי בעצם, ד"מ תמונות ההנדסי, כמרובע, משולש, עיגול וכדומה, לכן נצטרך להוסיף עוד לציור הגשמי השגה אחרת ונאמר שהוא ג"כ **חומרי** (איין מאטעריעללער קערפער) · ותכונת החומרי (דיא מאטעריע איינעס קערפערס) הוא העצם אשר יבדיל הגשם מן הרוחני ומיחד לו מקומו, עד בלתי אפשר להיות שני גשמים במקום אחד בעצמו בזמן אחת ·

§ 2

ואם נצייר בחושינו איזה מקום ממולא מדבר חומרי בלי שום ריקות בתוכו, נאמר עליו שהוא **עצם מוצק מחלט** (איין פאללקאממען דיכטער קערפער Absolute densum) אבל אם נמצא בתוך חומר העצם איזה ריקות כמו נקבים

קטנים

קטנים אשר עוברים בתוכו, אז יקרא החומר ההוא **עצם מוצק בלתי מחלט** (איין אונצוזאמענדריקבארער דיכטער קערפער), והנקבים הקטנים נקראים בלשון עמים (פאָרים). ולפי רבות הנקבים בתוך החומר יתמעט איכות התקשותו עד בהיות הנקבים הרבה מאוד אז יקרא החומר **עצם חלולי** (איין לאָקערער קערפער Corpus rarius).

§ 3

המקום המגביל איזה עצם יקרא **שיעור העצם** (דער אינבעגריף דעס קערפערס Volumen), והחלק החומרי אשר בתוך העצם יקרא **משא** 1) (דיא מאססא דעס קערפערס), ויהיה לפי זה משא העצם המוצק גדול ממשא העצם החלולי אם יהי' שניהם שוים בשיעורם כערך גודל התקשות העצם הראשון מהשני, וכן להיפך, אם המשא מהעצם המוצק שוה למשא העצם החלולי יהי' א"כ שיעור העצם החלולי גדול משיעור העצם המוצק, כפי ערך התקשות העצם המוצק לערך עצם החלולי. מגדר העצם המוצק מחלט הוא שיהי' תמיד שומר שיעורו. אף אם נכבישהו במכבש, או נכתישהו במכתשת לחלקים קטנים, וזה לפי שאין שום ריקות בין חומרו, א"כ לא נוכל לצמצמו עוד בשום תחבולה. מה שאין כן אצל שאר העצמים, כי המה כלם נוכל לצמצם ולהרביק חלקי חומרם יותר ויותר ע"י תחבולות שונות עד שיקטן שיעורם מאשר היה בתחילה.

וזה

---

1) החכם המחבר בחר מלת משא בלשון עברית לכנות בו חלקי העצם הממלאים שיעורו, ולפי דעתו הן הן החלקים הנותנים כובד המשא לעצם, ודומה המלה הזאת למלת העמים מאססא, אשר כונתו על העשת והחתיכה העבה, ועל הסך בכלל; ואפשר לקראו ג"כ בענין שלפנינו: מלואו.

דברי המאספים.

וזה לפי שנמצא מקום ריקות ביניהם · אמנם כבר נודע ע״פ נסיון שלא נמצא שום עצם מוצק מוחלט (פאָלקאָממען ויכט) בטבע בלתי היות בין חלקי חומרו איזה ריקות · והעצם היותר מוצק הנודע כעת לנו הוא הזהב , ובכל זאת איננו משולל מנקבים קטנים (פאָרים) ויהי׳ א״כ מה שאנו קוראים עצם מוצק מחק המצטרף (איין רעלאַטיווער בעגריף) דהיינו שיקרא עצם מוצק לערך עצם אחר אשר הוא מוצק פחות ממנו ·

§ 4

מוגדר עצם החומרי הוא הכשר ההתחלקות (דיא טהיילבאַרקייט) , כי כל הגשמים , אף אם המה מתדמים לנו קטנים מאוד , נוכל לצייר במחשבה היותם מחוברים מחלקי חומרים קטנים עוד יותר · והחלקים האלה נוכל לצייר עוד היותם מחוברים מנקודות חומריות קטנות מכונס ; אשר כל אחת מהנקודה תהי׳ עוד גשם בפני עצמו , ואותן הנקודות נוכל לחלק עוד לחלקים קטנים עד בלי תכלית , ואף שאין ביכלתנו לחלק איזה גשם משיעור ידוע , זה לקוצר כחנו , והנסיון יתן עדו ויצדיק התחלקות הגשמים הקטנים מאוד ·

נסיון א הנה נראה מצורף זהב שיכול לצפות אורך י״ב אלפים אמות חוטים ויותר מחתיכת זהב אחת כגודל ערשה , ויהיה א״כ כל נקודה מהחוט הארוך הנ״ל מצופה מחלק קטן זהב , כי בלעדו לא יתראה לעינינו מצופה , ויהי׳ א״כ שיעור גודל עדשה מזהב מחולק לכמה רבבות נקודות קטנות זהב , המצפות החוט הארוך בשעור הנ״ל , וזה נפלא ·

נסיון ב אם תקח צבע אדום (ציננאָבער) כגודל עדשה , ותערב אותו היטב בתוך י״ב מדות (קוואַרט) מים צלולים , אז כל טפה וטפה מהמים יתראה לעיניך

אדמדמות

ארמדמות מחלקי צבע הארום המתערבים בתוכו •
נסיון ג ויותר נוכל להשיג דקות התחלקות הטבע ע״י
חוש הריח, כי כן ימלא הנרד, הצרי, מור
וקציעה וכדומה, חדר גדול ולפעמים רחוב גדול מריחם
הנודף, וידוע כי לא נוכל להרגיש בחושנו שום ריח בלתי
שיגיעו איזה חלקים מגוף המריח לחוש המיוחד לו, ויצטרכו
א״כ לצאת תמיד חלקים מגוף המריח ויתפשטו למלאות
החדר או הרחוב, ובכל זאת לא יחסרו הגופים המריחים
משיעורם או ממשקלם, אף אם ימים רבים ינוחו שם,
וזה לעד שהחלקים המתפשטים מגופים המריחים לא יוכלו
להשער בהרגשתנו הגס לגודל דקותם, ויש עוד כהנה
וכהנה אשר עליהם יתפלא לב השומע •

§ 5

כאשר נרצה לפוצץ איזה גשם להחלקים נצטרך לעמוד בכח
על חלוקתו, ומזה נשפוט שחלקי הגשם המה מצר הטבע
מחוברים יחדו באיזה כח עד שנצטרך לבטל כח המרביק
באיזה כח אחר • והכח המרביק הלז אינו שוה בכל הגשמים,
כי איזה גשמים יתפוצצו בכח מצער, והמה אשר יקראו
עצמים רכים (ווייכע קערפער Molle) ואיזה גופים יצטרך
לעמוד בכח על חלוקתם • והמה אשר יקראו **עצמים
מוצקים** (פעסטער קערפער Corpus durum), והגשם אשר
לא יוכל להתחלק בשום כח או תחבולה • יקרא **עצם
מוצק בהחלט** (פאזוקאאטן דיכטער קערפער Absolute durum)
אך עד הנה לא נודע לנו שום גשם בטבע אשר לא יוכל
להתחלק ע״י איזה תחבולה, וא״כ לא נודע לנו שום עצם
מוצק בהחלט, ויהי׳ א״כ השם עצם מוצק מחלט
משמות המצטרפים, כלומר שיקרא איזה גשם: מוצק,
לערך גשם אחר אשר הוא רך ממנו (§ 3) •

וכבר

§ 6

וכבר בחנו מחקרי הטבע לדעת שיעור הכח המשבירת המצטרך לחלוקת הגשמים, ובראשם החכם מושענבראק האללאנדי אשר כביר מצאה ידו בנסיונות הטבע, כאשר אציג פה לדוגמא מאיזה מיני מתכות, אם נרצה לשבר מהם עמוד מרובע י"ז אצבעות על י"ז אצבעות נצטרך לתת עליו כח משבית לפי רב או מעט חוזק עצם המתכת,

עמוד	כח המשבית	
מברזל גערמאני	1930	ליטרות
מכסף נקי — — —	— 1150	
מנחושת — —	— 1050	
מזהב נקי — —	— 578	
מבדיל, לערך —	— 150	
מעופרת — —	— 25	

§ 7

ונוכל לתת יתר תוקף ועוז לכל מיני מתכת ע"י תחבולות או תערובות; כמו מיני מתכות בכלל יתחזקו ע"י מעשה מקשה ויוסיפו כח; הזהב יתחזק בהתערב עמו חלקי כסף, והנסיון העיד כאשר נקח שני חלקים כסף עם חלק אחד זהב ונתיכם יחד, יהי' שיעור התחזקות המתכת התערובות הלזו לשיעור התחזקות הזהב נקי כערך המשים ושבעה לערך ארבעים. תערובת נחושת עם זהב יחליף תת כח פעמים כתערובת כסף עם זהב, וביותר יתחזק הזהב בהתערב עם שבעה חלקי זהב חלק אחד נחשת. הכסף יתחזק בהתערב שלשה חלקי כסף עם חלק אחד בדיל. הנחשת יתחזק בהתערב ששה חלקי נחשת עם חלק אחד בדיל, וכמו כן יתחזק הבדיל בהתערב שלשה חלקי

בריל עם חלק אחר מעופרת , וכמוהן יותר · בגדי צמר יתחזקו ע"י התכבסם ושפשופם במים (דורך דאס וואקען) · כל מיני מטוה ומעשי ארג יתחזקו כפי רבות ודקות החוטים האחרים אשר ממנם המה מוטוים או ארוגים ·

§ 8

על סבות התדבקות חלקי החומרי יחדם זה עם זה בתוך העצם כבר חקרו חכמי הטבע מימים ימימה ויתתרו בעומק החקירה וילאו למצוא פתח האמת , ולזה רבו הדעות המחשביות 1) (היפאטעזען) ביניהם · מהם חשבו שינמצא בתוך חלקי החומרי איזה חֵמר טבעי מתדבק (איין נאטירליך קלעבריגטער שטאף) אשר על ידו יתדבקו נקודות החומריות בתוך הגשם , ובתוך הגשמים מוצקים נמצא יותר חֵמר הטבעי הנ"ל בחלקיהם כבתוך הגשמים הרכים ; ומהם חשבו שהנקודות החומריות מתוארות כתבנית קרסים קטנים , ועל ידם יתלכדו ויתלבדו והמה משולבות אחת אל אחת והיו לאחד · — אולם במעט התבוננות נראה כזוב סברתם , כי בכל זה מי יתן ונדע סבת ההתדבקות חקלי החֵמר הטבעי לדעת האחד , או סבת התדבקות חלקי הקרסים לדעת השני · והדעה היותר נוטה אל האמת היא שיש לחשוב שהוטבע בסגולת חלקי החומרי כח המושך טבעי (איינע נאטירליכע אנציהענדע קראפט) ועי' כח זה יתדבקו החלקים יחדו בלי הפרד , עד בוא יבא עליהם

כח

---

1) כן יכנו איזה חכמים המעתיקים המלה : (היפאטעזע) , והיא הסברה אשר עלתה על דעת חכם , מבלתי לברר דעתו בראיות ברורות ומחלטות , וכן העתיקוה ג"כ בעל גבעת המורה · ואפשר להעתיקו : דעה האומדנית · ד"ה ·

כח המכריח ביתר תוקף מכח המושך הטבעי ומפרידם · והכח המושך הזה אשר הוטבע בחלקי החומרי ימצא ג"כ בגשמים השלמים · כערך הכל אל חלקיו כנודע לבעלי הגיון · וכפי רבות נקודות הנגיעה בחלקי החומרי זה לעומת זה · יתרבה כח המושך להרביק החלקים · ולזה חשבו שאצל הגשמים המוצקים · מצד השתנות סדרי ומערכות הנקודות בתוך הגשם · יהיו חלקי החומרי מצוירים כעין מרובעים או לוחות קטנות הנוגעות עצמן בכל שטחיהן · וע"י זה יתחזק כח המושך הטבעי לדבקם היטב, ואצל הגשמים הרכים אפשר שתהינה הנקודות החומריות מצוירות כעין כדורים קטנים הנוגעים עצמם רק בנקודה מהנקודה · וע"י זה ירף כח המושך הטבעי מלדבקם היטב · אולם בכל זה לא נחה דעתנו · והיוצר הטבע וסוקר הכל בסקירה אחת הוא לבדו יודע את כל אשר נעשה בחכמתו · וידיעת אנוש אנושית היא ·

§ 9

ע"י כח המושך הטבעי הנזכר יתדבקו שני גופים יחד כאשר נרחיק מהם כל דבר חוצץ המבטל נגיעת צלעיהם, ויותר שנקרב ונרבה נקודות נגיעות שטחיהם יותר יתדבקו יחד, וכן להיפך · כאשר נרחיק או נמעיט נקודות נגיעות שטחיהם יותר יתפרדו ·

נסיון אם נקח לוח זכוכית או מתכת מלוטש (פאָלירטעס מעטאַל) או שיש מבריק (פאָלירטן מאַרמאָר) ונרטיבו במים ונניח אותו על לוח אחר ממינו, יתדבקו יחד עד שנצטרך להתגבר בכח מה להפרידם · וזה ג"כ סברת מעשה מקשה בשני חתיכות מתכות · כי ע"י הכאה בפטיש

תרבינה

תרבינה נקודות הנגיעה וע"י יתחזק כח המושך הטבעי להדבק היטב 1)

§ 10

הגוף אשר ישתנה ע"י לחץ מתמונתו הטבעית, ובסור הלחץ ישוב לתמונתו הראשונה כאשר היה בתחלה, אותו הגוף נקרא גוף הנוציי 2) (עלאסטישער קערפער Corpus elasticum). והכח ההוא המביא את הגוף לתמונתו הראשונה נקרא כח הנוציי (פעדער קראפט Vis elastica). והסגולה הזאת היא כמעט בכל גשמי הטבע הנודעים לנו, אחד המרבה ואחד הממעיט, מהם אשר כח הנוציי שלהם יותר בהשקפה ראשונה, ומהם לא יוכל היותו כי אם ע"י תחבולות שונות.

נסיון א אם תקח מחט ארוך מברזל א ב והעקימה עד היותה ג ד, בסור הכח המכריח ישוב המחט ההוא לתמונת א ב.

כזה

א ב

ג ד

נסיון

---

1) אמנם גם ההכאה בפטיש יש לה גדר עד כמה תחזק, כי מהכאה יותר מדאי ירפה כח ההתדבקות אשר במתכות, וישוב להיות מתפוצץ (שפרעהדע), כמבואר בספרי חכמת הטבע, וכנודע ע"י הנסיון. ד"ה

2) ולהלן יכנה מלת עלאסטיסיטעט, כח מעופפי, ושניהם נכונים, הנוציי יקראהו על שם שכח ההוא נמצא ביותר בנוצה, שמיסרת עצמה בסור הכח המעקים אותה, ומעופפי ע"ש שחלקי הגשם באים מעצמם כמעופף, בסור כח הלחץ, (ומזה הענין רצה חכם אחד לבאר מלת: וכסף תועפות וכו' ונדבר מזה במקום אחר) ובעל ספר הברית כנה העלאסטיסיטעט: כח הספוגי, שלא כדין. ד"ה

נסיון ב אם תקח כדור טוח בדבר שָׁמֵן ותשליכהו בחוזק מאיזה גובה בתנועה ישרה ממעלה למטה על איזה דף המלוהלח באיזה צבע לח או בדיו, וחיש תשוב להגביה הכדור ע"י חחוט הנקשר ממעל לו תמצא בכדור כתם מלוחלח בצבע או בדיו גדול ממקום נגיעת הכדור בדף, והנה ידענו ע"פ חכמת הנדסי שהכדור לא יכול לגעת בדף כ"א בנקודה אחת קטנה, ומזה נדע שע"י חוזק הנפילה בהפגשו אל השטח נלחץ גבנונית הכדור במקום הנגיעה ונעשה שטחי מעט, ובעלותו למעלה התגבנו 1) החלקים לתמונתם הראשונה ע"י כח המעופפי הטבעי (דורך דיא נאטירליכע עלאסטיציטעט) ולפי גודל וחוזק ההשלכה יתרבה השטחיי בכדור ויתגדל הרושם·

§ 11

אולם כאשר נלחץ איזה גשם זמן הרבה לאיזה תמונה חוץ מטבעו, אז ירפה כח המעופפי הטבעי אשר לו מעת אל עת, ולפעמים יאבד ממנו עד תמו, כמו בנסיון **א** אם תעקם מחט ארוך מברזל חזק, ותניחנה בין חלחץ ימים רבים, תשאר עקומה אף בסור הלחץ·

§ 12

הגשם אשר ישתבר בכמה מקומות בבת אחת כאשר נשבור רק חלק ממנו, יקרא **עצם מתפוצץ** (איין שפרעהדער קערפער

---

1) ראה זה מלה חדשה אשר המציא המחבר לכנות פעולת הוספות חלקי הגשם מעט מעט זה על גב זה (דיא אללמעהליגע אנזעטצונג דער טהיילע איינעס קערפערס) והגשם גבנונית אשר כנזר ממנו הפעל הזה כבר בא בספרים חדשים, ע"ד הרים גבנונים, לפי דעת איזה מפרשים, והקונקרעדאנץ לא הביא מלת גבנונים כלל, ולפי דעתו הוא שם עצם פרטי· ד"ה

קערפער) · כמו זכוכית ; כל מיני חרס ; לחם יבש דק או מצה וכדומה ·

§ 13

ויש גשמים אשר נוכל לחלקם או לבקועם על איזה סדר יותר קל מבסדר אחר , כמו העץ נוכל לבקוע דרך גדולו ביותר קלות מברוך עוביו ; גם איזה מיני אבן ישמרו הסדר הלז , לפי שנקודות חומרם מסודרות בגשמים האלה כדפים וחוטים מונחים זה בצד זה , או זה על גב זה ; והדפים או החוטים אינם מהודקים בחוזק לערך הנקודות החומריות בתוך הדפים והחוטים עצמם , לכן נוכל להפריד ולבצוע הדפים ביתר קלות מנקודות חומרי הדפים ·

§ 14

הגופים אשר נוכל להפריד ולשנות מצב חלקיהם בקלות גדולה יקראו **עצמים נוזלים** (פלִיסיגע קערפער Corpus fluidum) והמה היותר רכים מכל הגופים , ונקודות חומרם המה , לפי הנדמה , כדורות קטנות ; לכן יוכלו להתנועע בנקל גדול אנה ואנה , כמו המים , יין חלב וכל מים מוגרים · אולם התקשותם אפשר ע"י פעולת הטבעי או ע"י תחבולות שונות , כמו הקרח יקפיא כל מיני זב ; חמאה שעוה וכדומה יתקשו מן הקור ויתרככו מן החום , ויזובו ע"י הרתחה ·

§ 15

מכל הנזכר ירצו המחזיקים בדעת כח המושך הטבעי הניל לחזק סברתם , באמרם שחלקי החומרי עצמם שוים באיכותם בכל מיני גשמים , אך ההשתנות הגשמים היא לפי השתנות סדר ומערכת חלקי החומרי בתוכם , כי

לפיהם

לפיהם יהיי איכות כח המושך בפעולתו , ולפי התחזקו או
התרופפו ישתנו הגופים להיות מוצקים , רכים , מתפוצצים
או מוגרים · הגשם זביי יתקשה כאשר נדביק נקודות
חומרו יותר מאשר היה בתחלה , ועיי זה יאמץ כח
המושך להפעיל , וכן יתרכך הגשם מוצק אם נרחיק
נקודות חמרו יותר , ועיי זה ירף כח המושך הטבעי , וכן
הלאה · גם ירצו לבאר בזה סבת כח הנוציי (דיא אורזאך
דער פעדערקראפט , עלאסטיסיטעט) בחשבם שאפשר שיסודרו
נקודות החומריות מצד הטבע בגופים אשר להם כח
הנוציי בתמונתם הטבעית מצומדים יחד לנגוע עצמם
יותר ושיפעול עליהם כח המושך הטבעי יחד , ואם
יעוקמו על איזה צד בכח המכריח לשנות תמונתם
הטבעית , אז בסור הלחץ ישוב הכח המושך לפעול
עליהם ולהושיבם על סדר הראשון ולקחת תמונתם
כאשר בתחלה ·

(ויתר הפרקים במחברות הבאות)

פרק ה

מספר מועדי שחר (מארגענשטונדן) לרמב״מן

(נעתק מל״א)

מציאות — מעמד ההקיץ — מעמד
החלום והשתוממת הרוח ·

אם ישוב המשורר משוט בארצו הרחבה בלי גבול, הוא בם דמיונו, אחרי הרבה להתהלך בקרבה, ויבא אל האדמה אמו, ארץ מולדתו, אז ישיר ויאמר :

בְּרוּכָה אַתְּ לִי · שַׁבְתִּי וְרָאִיתִי
אוֹתָךְ אֲדָמָה · חֵיק הוֹרָתִי :

כן שבים אנחנו ממסע כזה, מארץ האפשרות והרעיונות 1) אל חיי המציאות הלזו, אשר תושבים אנחנו בהם יותר לפי דעתנו · והיה לנו לענות שירה כזאת וללכת ארחותינו בטח, לולא פה עוו בעלי הסקעפטיקא 2) את נתיבותינו בכל היותר, והרבו שם מכשולים לפעמינו · ואך פה נשגיח מאד לבלתי דרוך כף רגל מבלי חקרנו ודרשנו האדמה אשר נלך עליה ·

לכן

---

1) בפרקים הקודמים דבר המחבר מהשגות האפשריות ומופשטות, ומבאור מלת האמרת בכלל ·

2) בעלי הסקעפטיקא הוא הכת מחכמי יון המסופקים בכל דבר, ואין לך כלל וראיה אשר המה מאמינים בו בבירור ובלי ספק ·

לכו ונחקורה השגת המציאות ונעיר עד היסוד בה ; לא
לבארה במבטא שפתים / רק לדרוש אחר מקורה ולחקור
איך התאמצה לשבת לאט לאט בקרבנו · — מחשבותינו /
בבחינת היותן / הן הרגשות המודעות לנו · איננו יכולים
להסתפק שהן נמצאות באמת / ושהן שנויים סובבים בקרבנו /
ושיש להן לכל הפחות מציאות עצמיית · ואחריהן הוא ישות
עצמנו תנאי הכרחי / כי בלעדו אין חקירה ואין ספק אין
עיון ואין מחשבה · ומה צדקו דברי קארטעזיוס בהקדימו
ליסוד כל העיון את ההקש הזה : אנכי חושב א"כ אנכי נמצא ·
אם מחשבותי והרגשותי הפנימיות נמצאות בי באמת / אם אי
אפשר להכחיש ישות השנויים הסובבים בי / א"כ אנכי נושא
השנויים האלה נמצא בהכרח · כי במקום שיש שנויים שם צריך
שיהי' נושא אחד המקבל שנויים ; אנכי חושב א"כ אנכי נמצא ·

החכם הזה היה יכול לאמר בצדק ובמישור : אנכי אוכל
א"כ אנכי נמצא ; אנכי אירא א"כ אנכי נמצא וכו' /
אך כל השנויים הסובבים בקרבנו יש להם לפי דעתו רושם
משתתף אחד / אשר בשם מחשבה יכנה / והוא כללם בתוך
דבור : אנכי חושב · ומה זה המציאות ? אם נחקור את
עצמנו / כאשר עלינו לעשות בהכרח בכל ידיעותינו / נראה
כי המציאות היא מלה משתתפת תחת פועל ומתפעל ·
אנחנו יודעים בעצמנו שבכל רגע בחיינו אנחנו פועלים
ומתפעלים / והרושם המשתתף עם שניהם נקרא מציאות ·
הנה יש לי השגות והרגשות א"כ אנכי עצם משיג ומרגיש /
אנכי פועל ומתפעל א"כ אנכי נמצא באמת / אם אסכים על
ההקדמה מגודל בירור בטחוני בה / אז אין שום ספק
בתולדה היוצאת ממנה בהכרח ·

לפי באורנו מן האמת והספק יובן כל זאת מאליה · כל
הרגשות החושים הפנימיים והחצוניים / אשר המה
עצמיות לנו / וכל אשר נולד ממנו לפי כללי העיון / אי אפשר
שתהיינה רק חסרון כחנו לבד / ובלי ספק צריך שיהי' בנו
כח המחשב אומן · וכן אי אפשר שיהי' הנושא אשר בו סובבים
השנויים האלו / רק חסרון כח ומוגבל לבד / כי לבל גבול

צריך

צריך שיקדום לו עצם מה הנגבל, וכל שנוי מבלי דבר קים
המשתנה אין הדעת סובלתו. א"כ כל הכרותינו העצמיות,
בבחינת עצמותן, הן אמת בלי ספק, והיותן ברעיוננו אי
אפשר שיהי' מדומה או טעות. א"כ מציאת עצמי אי אפשר
שתהא רמיה או טעות, רק היא אמת גמור.

אל תאמינו אהובי! שכונתי במאמרים המופשטים האלו
לתת לכם על ידם הבנה יתירה מראשית יסודי
ידיעתנו. כי ידעתי גם ידעתי שאמרים כבירים כהנה רגילים
לבלבל מחשבותינו יותר, והרבות דברים לא טוב, ברצות
אדם להרחיב ידיעתו מבלי להיות סובב הולך סביב למרכז
אחד. אך כל יגיעותי הן לעורר בכם, ע"י כמה סדרי
הדברים במערכת הלשון, מחשבות ורעיונות כמחשבותי
ורעיונותי, להגיע אל תכלית המכוון. ואלו דברנו מעניני
חושים והייתי רוצה להבינכם חקירה אחת מתולדת הטבע
(נאטורגעשיכטע), או הייתי מביא לנגד עיניכם אישים
פרטיים ושונים מסוג אחד, עד שידעתי בכם שתתבוננו
הרושם המשתתף בכל מיני הסוג, ועל ידם תשיגו השגת
הסוג בכלל. אולם בהיותנו עוסקים בענינים חוץ לחוש,
אשר בלתי אפשר לבררם רק ע"י מאמרים ומלות, לכן אשתמש
בהכרח במליצות ודבורים המועילים להטות נפשכם להשגת
כונתי. ורחוק הוא ממני לתת לכם כללים חקים במלות
מיוחדות (כאשר יתן המורה לתלמידי בית הספר), מדרכי
העיון, המציאות וכו', רק כונתי לעורר מחשבותיכם לעיון
באמת ע"י שמיעת מליצתי ותדמו אומר מול אומר, ותכירו
המחשבות המשתתפת ביניהם, הנאותות לתכליתי.

והנה מציאות דמיונותי, בבחינת עצמותן, וכן ישות עצמי
וכל אשר נולד מזה לפי כללי העיון הוא אמת בלי
ספק. ומציאות דמיונותי מצד עצמן היא מחלטת כשאר
ידיעות מוחשות בלי אמצעיות, אשר לא יתכן בהן שום טעות
בדרכי חשבון. אמנם אם נשתמש בה, באמצעות כללי העיון,
להוציא ידיעות שכליות, אזי יש להסתפק, האם נכון השתמשנו
בכללי העיון ולא עשינו הקשים מוטעים או שבושי חשבון.

אמנם במספר השגות אשר לי מלאתי חלק מהן אשר אינן רק דמיונות לבד כי גם הן ליורים מדברים נמלאים חולה לי · אינגס שנויים סובבים בי לבד / אשר עלמותם לא נמלא רק בקרבי / כי גם ידעתי שהן דמות אחרי דברים חוליים אשר להם מליאות בפני עלמם · בהקיץ אנוש ובהיותו בריא יקל לו להבין ולהכיר ההבדל שבין מין השגות הלה לשאר דמיונות / לפי שרושמיהן אחן וכל שכל אנוש השלם לא יסתפק בהן ולא ימלא בהן סתירה · אמנם במעמד החלום / בשכורת / בשגעון ובהשתוממת הרוח רגילים אנחנו להחליף שני מיני השגות האלו זו בזו / וקבוץ דמיונות נושאיות נדמו לנו כאלו הן ליורים מנמלאים חולה לנו בפועל · בהקילנו מכירים אנחנו את מעמדנו ויודעים להבדילו ממעמד החלום · אבל בחלומנו חדל ממנו דעת ההבדל הזה · הן אמת שגם במעמד הזה רגילים אנחנו להסתפק האם הדבר אשר אנחנו רואים ושומעים אמת הוא או איננו רק חלום ? אך חיש יחליף הספק הזה / כי יודחק מהרגשת חושים חלוניים אשר יאמתו כל מחזה שוא / ומעמדנו לא נודע לנו · כל אחד מאתכם ידע בעלמו אמתות דברים האלה · כל פעם שנראה בחלומנו ענין מה והוא מעורבב ולא סדרים לו / והוא מתנגד לחקי הטבע הנודעים / שואלים אנחנו את עלמנו / אם הענין הזה איננו רק חלום ? והספק הזה כאשר בא כן ילך / ואין מאיר לנו בחשיכה להודיע לנו מעמדנו · ועתה אשאל / היש אפשר לברר הרושמות אשר בהם נבדיל בין הדמיונות ובין ליורי המליאות ? האפשר שהמושכלות הראשונות / אשר בהקילנו הן חזקות ובלורות / תהפכנה ותהיינה ידיעות הקשי תבוניות ? ואיך נהיה הדבר שהרושמות ההם יאבדו אמתתם בחלום / ואין כח להם להסיר ממנו הערבוב והבלבול ?

הנה עוד זכור תזכרו הלמודים אשר הורתי אתכם מן התקשרות השגותינו / איך עולות המה ברעיוננו זו על זו וזו אחר זו לפי סדרים שונים · כי הרדופנה זו את זו פעם לפי חקי התחבולה (דעם וויטלעם) וכח הדמיון / או לפי חקי התבונה · ההשגות אשר היו לנו בזמן מה באחת / ורושמיהן דומים זה לזה / או שאחת מחויבת מאחותה לפי

חקי התבונה , השוגה ותתעוררנה בנו כאחת הן בהקיץ הן בחלום , וזה אשר נקרא שמה התקשרות הרעיונות נושאיית (זוביעקטיפע אידעען = פערבינדונג) . וההשגות אשר להן התקשרות הסבות לפי חקי הטבע , והן באות זו על זו או זו אחר זו לפי שאחת היא סבת אחותה , או נקרא שמה התקשרות הרעיונות ציוריית (אביעקטיפע אידעען = פערבינדונג) , והוא קבוץ השגות אשר אינן תלויות בכח נפשנו ובפעולותיה לבד , כי גם מציירות דברים נמצאים חוצה לנו אשר פעולתם לפי חלופיהם והתקשרותם נרשמות בכח ההשגות ההן .

המעמד אשר בו התגבר בנו התקשרות הרעיונות ציורית , אנחנו קוראים הַקִּיץ . וחלק היותר גדול מדמיונותינו הן הרעיונות העולות זו אחר זו במעמד הזה , לא לפי חקי כח הנפש , ולא לפי שהיו לנו בזמן אחד כאחת , אף לא לפי שתחבולתנו הכירה בהן איזה שווי או דמיון , או לפי שהן סגולי דעת לתבונתנו בסדר זה ולא על סדר אחר , כי אם לפי שיש התקשרות הסבות ביניהן כפי חקי הטבע הנודעים לנו . והדרך איך באנו להשגות חקי הטבע ולהתקשרות הסבות האלה כבר בארנו בפרקים הקודמים , כי יסודתם על הקש החפוש בלתי שלם (איינע אונפאלל = קאמאענע אינדוקטיאן) , ועל ההקש מרוב על כל , אשר בכמה ענינים קרובים המה למופתים חזקים ואמתיים . וזה הוא הסדר וההתקשרות אשר בו יסודר חלק השגותינו היותר גדול בעת הקיץ אנוש . הן אמת שנפשנו רוצה בכל רגע לנטות מסדר התקשרות הציוריית הזאת ולעבור אל התקשרות הנושאיית , המיוחסת לה , אך יען בעת ההקיץ יתגבר סדר השגות הציוריות , לכן מהר הושבה הנפש מנטייתה והובאה אל סדר הדברים אשר הם נמצאים בפועל . ולפי רוב תשוקתנו לאחת הדמיונות כן נוסיף להתמהמה חוץ לדרך אשר הונהגנו שמה מהתקשרות הרעיונות נושאיות , וכן ירבה היות מעמד הקיצנו קרוב למעמד החלום . וההתפעלות כזאת נרגיש בנו בהיותנו במבוכה או בהתלהבות העשתונות ובהשתוממות הרוח . ולפעמים יתחזק בנו איזה דמיון ע"פ

גודל

גודל תשוקתנו אליו עד שיתגבר על סדר הדברים הציוריים , ויבלבל אותנו לצאת מסדר הטבע אל התקשרות רעיונות נשאיות , ואז נדמינו כחולם חלום בהקיץ · הנה זה מעמד השתערות הרוח , ושירוף הרעיונות והתלהבות העשתונות אשר יתלבש בו בעלי השיר , לעורר בנו התפעליות שונות ·

ותשוקת הנפש ללכת אחרי התקשרות הרעיונות נשאיות או אחר התחבולה וכח הדמיון היא גדולה כל כך וטבעית לה , עד שלא תוכל הנפש לעמוד על התבוננת השגות אחרות , אשר אינן בקשרות עם חקי התחבולה וכח הדמיון , אם לא שתזכור תמיד בעולם הנוכחי ובדברים הנמצאים בה · ותשוקה הזאת תתיש כח העיון והתבוננת בדבר הצריך התמדה לעיונו · כי תכונת העיון היא שהנפש תשכיל ותתבונן באחד הענינים , ותפרק כל השגות פרטי רושמותיו , ותעיין אך יחוברו ויותקשרו יחד · הנה זה הוא סדר התבונה , ובעקבות הסדר הזה צריך שתפעום הנפש אם יצלח העיון ויעשה פרי · אך לרוב ירפה כח התשוקה לידיעות התבוניות מלהחזיק את הנפש ללכת בעקבות הסדר הזה , ובכל פסיעה ופסיעה תעקל ארחותיה ללכת דרך התחבולה וכח הדמיון , עד שלא תזכור עוד הענין אשר החלה לעיין בו , אם לא ישוב זכרון דברים הנוכחים להוליכה לעולם המציאות הזה , ויזכירה בענין אשר החלה לעיין בו · לכן תכבד עבודת העיון על הנפש , ומאוד צריך כשרון הרוח אם יצלח לה העיון · כי אין חפץ לנפש בידיעות התבוניות ובסדר ההשגות זולתי בענין אשר נעשה בו העיון , באשר שהוא לבדו תכלית מחשבותיה · והענין הזה או התכלית אשר יושג ממנו הוא לרוב דבר חוץ לחושיי , אשר ימעט כחו ללחוס ולהתגבר על תאות כח הדמיון · ולא תאריך הנפש לעמוד אצלו לולא ישיב אותה הזכרון בדבר הנוכח מנטייתה לדרך עקלתון · אולם גם זכרון הדברים הנוכחים הזה איננו רשאי להתגבר על הנפש יותר מדאי , לבל יתיש כח העיון מהשכיל מושכלות , רק עליו להחזיקה שתשאר בהשכלת הענין המעויין , ולא תשוב מלכת אחר סדר התבונה · לכן צריך שתהא פעולת הנוכח לא חזק יותר ולא רפה יותר , כי החזק

יותר יתיש כח התבלבות התבונה, והרפה יותר יעזוב את הנפש ללכת אחרי כח הדמיון, ויהי׳ העיון כחלום · אמנם לא לכל אדם התבונה למזוג פעולת חושיו במזג השוה כפי צורך העיון · והתבונה הזאת איננה שוה בכל עת ובכל ענינים · המעיין כחכם מאלעבראנשע צריך לשום בסתר אהלו ולהתחבא מאור יומם ברצותו לעיין ולהשכיל על דבר מה, והמעיין כחכם איילער יכול לעיין ולהשכיל במלאכת השגעברי בשאלה היותר עמוקה, והוא יושב בין שאון ילדים קטנים ובהמית בני ביתו, ושאונם לא יבטלהו מאומה להשכיל מושכלות אשר עליהן אנחנו משתוממים ·

אנה אנחנו באים? הלא אנכי בעצמי אהי לכם למשל ולראיה על אשר הורתי אתכם · בתחלה יצאתי להורות לכם ההבדל שבין דמיונות נושאיות ובין הציוריות, למען יהי׳ לכם למופת להבדיל בין מעמד הקיץ למעמד החלום · ועוד טרם השגתי תכלית כונתי יצאה נפשי מהלך כח הדמיון ועסקה בבאור ההשתוממת והסתערות הרוח, ומשה הלכה וסרה אל חובת העיון, וכמעט הלכה נפשי מחקירות האלה אל מלאכת השיר אשר גם לה שייכות ל ההשתוממת והעיון, וככה הייתי הולך מענין לענין עד ששכחתי כונת ויכוחי היום, לולא הזכירני בו ראות פניכם והושבני למטרת חפצי. והנני אנתק את החוט לשנים, ובשעות הבאות אקשרהו בשני קצותיו אשר קרעתיהו מחבורו ·

ג—ד—ה

ספר ההתפעליות

בגוף אדם בריא (פהיזיאלאגיע)

פתיחת המחבר

ידיעת חכמת ההתפעליות הנעשות בגוף אדם בריא (פהיזיאלאגיע) בחרתי לי להציבה לפני הקורא

המבין / ואותה אשים לי למטרה לדרוש ולהגות בה כפי יכלתי ·
והנה בחלק הקטן ממנה אשר אוביל עתה אך חפש קלהג
תראה וכלו לא תראה מזאת החכמה / כי אך נסיתי כחי
לכתוב ממנה איזה פרקים / והשאר אנפה להוסיף ולגמור
אחר העמל והיגיעה בחכמה היקרה הזאת · ואני ידעתי כי
גדלה היא עד מאוד ונעלה על כחי המעט / כי להבנת
הידיעה הזאת (הכוללת תכונת גוף אדם בריא בכל חלקיו
והרכבותיו / הן מצד חמרו וכח החיוני אשר לו והן מצד
פעולת נפשו וכו' כאשר תראה במבוא הספר) נצרכים אנחנו
לחזור אחר שאר חכמות וידיעות · למשל: בחלק המדבר
מהיסודות הקרובים והרחוקים אשר מהם מורכב הגשם הבהמיי
אהי' מוכרח לחפש בספרי הכעמיע; בחל' המדבר מכובד הגוף
(שווערע / גראוויטעט) ומכח תנועת הגשם אלך לחזור בספרי
חכמת המשקולת והתנועה בטבע (מעכאניק) / בחלק המדבר
מכחות העורקים (נערווענקרעפטען) וגידים אשר בהם ילך
ויסוב הדם בהיקף באדם החי / וכן מכחות המניעים את
הדם / ומתועלת היקף הדם / אצרך לחזור ביגיעה גדולה
בספרי חכמת הנתוח (אנאטאמיע / צערגלידרונגסקונסט) /
וכמו זה בחלק המדבר משאיפת הרוח (רעספיראטיאן)
ומבנין החזה והלחיים והקיבה · בחלק המדבר מהקול והלשון
איגע בספרים המלמדים חקי השמע (אקוסטיק) — ובחלק
הזה בפרט אחשוב לעמול בכל כחי לבוא עד תכליתו / כי עד
הנה נפלאים עוד ממנו חקי הקולות הנפרדים / המתהוים על
ידי תנועות שונות ונפרדות במקום ובזמן (דורך דיא
אסצילאציאן / פיבראציאן) ואפשר ע"י כח הנוליי (עלאסטיזי-
טעט) אשר בגשמים עצמם — · ובחלק המדבר מפעולות
הנעשות בשכלנו בעת עמדנו על עיון וחקירת דבר עמוק אצרך
לחזור בכל מאמצי כח בספרי החוקרים הפלוסופים הגדולים ·

ועתה תראה אהובי הקורא! ותשפוט מה גדלה המלאכה
הזאת / ומה תכבד עלי המשא אשר טענתי על שכמי
ללכת ולשוט בים הספרים הרבים הנכתבים בחכמות הנ"ל /
ואם רק מעט מהם אקח הלא יגדלו ויעשו לענפים הרבה —
לכן לא תוחיל ותחפוץ ממעט כחי ספר שלם מכל פנותיו /

אין גם בשנים כבירות, כי או תהי' תוחלתך נכזבה, ואהי בעיניך כאיש נקלה האומר ומבטיח הרבה ועושה מעט. אך אדבר פה רק מכחות הגוף והנפש ומתכונתם בכלל, ומאיזה פרטיים ממנם, ואליב לפניך הקורא הידיעה הזאת לפי המדה אשר הגיעה בזמננו. והנבונים המה ידעו כי גם משנים רבות עלתה וגדלה עד מאוד.

החכם הראשון אשר אסף וקבץ כל אשר אמרו וכתבו הקדמונים בחכמה הזאת הי' החכם האללער. אמנם לא לבד קבץ מה שאמרו אחרים כי גם און וחקר בעומק תבונתו והוסיף חדשות רבות על הישנות. ואם אחריו עמדו אחרים והפלינו על דברין, והמה החכמים בלומענבאך, וריזבערג, וואלטער, רייל, הילדעבראנד, פראחאסקע, אויטענריט ודומיהם, אשר הפליאו לעשות בחכמה הזאת והעלוה למדרגה עליונה, בכל זאת עד עולם לא יכבו ולא ישנו הדברים הנובעים מלב איש חכם כזה, הרואה בעינים פקוחות, עד עולם יקומו ויותרו אוצר גדול חקוקים בלב המבינים.

אולם עודנה לא באה החכמה הזאת למעלת השלימות, כי אי אפשר לשכל אנושי לחפש בעמקי מצולות החכמה להפריד תמיד האמת מן השקר, בהיות כי גדול מספר הספרים אשר הנחילו לנו הקדמונים, והנכתבים עוד לעת עתה, ואין אנו יכולים להחליט ולאמר: זה הוא האמת וזה השקר.

(ההמשך בחודש הבא)

האדם והעת

האדם מַה תֵּלְדִי עֲתִידוֹת תַּסְתִּירִי בְּחֻבֵּךְ?
הַאֶשְׂמַח לִקְרָאתֵךְ הֲתֵיטִיבִי דַּרְכֵּךְ?
העת דַּרְכְּךָ אֶשְׁמֹר אַךְ תְּבוּנָתְךָ תַּנְחֵנִי
אִם תֵּיטִיב אוֹ תָרַע לְרַגְלְךָ הִנֵּנִי —.

איצק אויערבאך.